

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบัน การศึกษาเป็นตัวเร่งที่สำคัญที่สุดที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการในสิ่งต่าง ๆ ในสังคม พัฒนาการที่เด่นที่สุด อันเป็นผลของการศึกษาในปัจจุบัน คือ เศรษฐกิจและการเมือง ประเทศที่มีความเจริญในทางการศึกษา จะเป็นประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทั้งในด้านอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และเป็นประเทศที่มีความเจริญมั่งคั่งในทางเศรษฐกิจด้วยเช่นกัน การศึกษาจึงกลายเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกของประเทศซึ่งต้องการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจและการเมืองจะต้องให้ความสนใจและสนับสนุนในการจัดการศึกษาให้มากที่สุด (ภิญโญ สาร, 2526) นับวันการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง จะยังเป็นไปในอัตราที่รวดเร็วมากขึ้น หากสังคมไม่สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามความก้าวหน้าให้ทันกับสังคมอื่น ๆ ก็เท่ากับว่าเป็นการยอมรับสภาพล้าหลัง การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว ต้องอาศัยกำลังคนเป็นปัจจัยสำคัญและกำลังคนจะมีประสิทธิภาพเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพการจัดการศึกษา (ปิ่น มาลากุล, 2518)

สภาพปัจจุบันของบ้านเมือง ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่เห็นได้ชัด คือ การประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมลดลง ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมกำลังขยายตัวขึ้น การดำรงชีวิตในสังคมมีรูปแบบที่เป็นชุมชนกึ่งเมือง กึ่งชนบท ฆะนอม แก้วกำเนิด (2533) ได้กล่าว ถึงสภาพสังคมไทยในปัจจุบันว่า "การดำรงชีวิต การอาชีพและกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งเหตุการณ์ในสังคมปัจจุบันมีความสลับซับซ้อนมาก และเต็มไปด้วยการแข่งขัน คนที่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตพัฒนาเศรษฐกิจพัฒนาสังคมของตนเอง ครอบครัวและบ้านเมืองได้ จะต้องเป็นคนที่มีความรู้พื้นฐานที่ดี รู้จักคิด รู้จักปรับตัว รู้จักแก้ปัญหา มีทักษะในการทำงาน"

โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา เกิดขึ้นเพราะสังคมต้องการให้เป็นสถาบันหลักที่รับผิดชอบให้การศึกษารหรือการเรียนรู้อของเยาวชนโดยเฉพาะ โรงเรียนจึงเป็นสถาบันทางสังคมที่ยอมรับกันทั้งในแง่ความเชื่อและในแง่ของกฎหมาย ไพบูลย์ สินลารัตน์ (2524)

ได้กล่าวถึง หน้าที่ของโรงเรียนเพิ่มอีกว่า "โรงเรียนนอกจากจะมีหน้าที่เฉพาะแล้วยังมีหน้าที่ทางด้านสังคมประกอบด้วย คือ การสอนให้เด็กรู้จักและเข้าใจที่จะปฏิบัติตนในสังคม โรงเรียนเป็นเสมือนสังคมจำลองที่จะให้ผู้เรียนได้คุ้นเคยและเรียนรู้ชีวิตจริงต่อไป

โรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นโรงเรียนที่มีนักเรียนอยู่ในวัยคาบเกี่ยวระหว่างวัยเด็กไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นช่วงที่มีความสำคัญที่สุดของชีวิต ดังนั้น ถ้านักเรียนได้รับการปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของความเป็นพลเมืองตัวอย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพแล้ว ก็จะสามารถทำให้นักเรียนพัฒนาบุคลิกภาพและพฤติกรรมที่พึงปรารถนาได้

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มุ่งมั่นที่จะสร้างคนให้เป็นบุคคลที่มีชีวิตที่เป็นประโยชน์แก่สังคม โดยได้วางกรอบความคิดที่จะพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ

1. พัฒนาคณะ ให้มีคุณภาพในส่วนที่เป็นศักยภาพส่วนบุคคล ดังนี้
 - 1) ความรู้พื้นฐาน
 - 2) สุขภาพกาย ใจ ที่สมบูรณ์
 - 3) แก้ปัญหาเป็น (อย่างมีระบบ)
 - 4) พัฒนาตนเองเสมอ
 - 5) มีคุณธรรมเพื่อส่วนรวมหรือเสียสละ
2. พัฒนางาน
 - 1) ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
 - 2) รักการทำงาน
 - 3) มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต
 - 4) เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพและจัดการเป็น
3. พัฒนาสังคม คือ การปฏิบัติหน้าที่ของตนต่อบ้าน ชุมชน ประเทศและโลก

พฤติกรรมต่าง ๆ ตามกรอบความคิดเหล่านี้ มิได้หมายความว่า จะเกิดจากการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ เท่านั้น จำเป็นต้องจัดประสบการณ์ที่หลากหลายให้แก่นักเรียน เพื่อเป็นการก่อรูปพฤติกรรมที่มุ่งหวังให้บังเกิดขึ้น โครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) จึงได้กำหนดให้มีการจัดกิจกรรมนักเรียน

5 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค เพื่อที่จะเสริมสร้างก่อรูปพฤติกรรมที่มุ่งหวังให้แก่นักเรียน ให้เป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตรโดยสมบูรณ์ (กรมสามัญศึกษา, 2534)

กิจกรรมนักเรียน ตามโครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ได้กำหนดให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมภาคเรียนละ 5 คาบต่อสัปดาห์ โดยแยกประเภท ดังนี้

1. กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค
2. กิจกรรมแนะแนว หรือ กิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

3. กิจกรรมอิสระของผู้เรียน 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533 ข)

กิจกรรมอิสระของผู้เรียน นับว่าเป็นกิจกรรมใหม่ที่เพิ่มเติมเข้ามาในหลักสูตรฉบับปรับปรุงนี้ ซึ่งในคู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้กำหนดลักษณะกิจกรรมอิสระของผู้เรียน ไว้ว่า "กิจกรรมอิสระ เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเสรีภาพในการตัดสินใจเลือกและทำกิจกรรมด้วยตนเอง โรงเรียนไม่ควรเป็นผู้กำหนดให้ผู้เรียนเลือก กิจกรรมอิสระของผู้เรียนมีลักษณะ ดังนี้

1. เป็นกิจกรรมตามความต้องการของนักเรียน
2. เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของนักเรียน
3. เป็นกิจกรรมรายบุคคล หรือรายกลุ่ม

กิจกรรมอิสระของผู้เรียนนี้ โรงเรียนจะต้องรับรู้และทำความเข้าใจร่วมกันในรายละเอียดของการดำเนินการ ไม่มีการประเมินผล เพื่อตัดสิน ผ่าน หรือ ไม่ผ่าน แต่โรงเรียนควรให้ผู้เรียนรายงานผลการปฏิบัติกิจกรรมตามโอกาสอันควร (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533)

จากวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมอิสระที่กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรม เพื่อสร้างเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านต่าง ๆ ได้อย่างมากมาย ทั้งด้านการพัฒนาคน พัฒนางานและพัฒนาสังคม แต่จากผลการติดตามการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ใน

โรงเรียนร่วมพัฒนาหลักสูตรของกรมวิชาการ ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ก่อนโรงเรียนอื่น ๆ 1 ปีการศึกษา คือ ใช้หลักสูตรดังกล่าวในปีการศึกษา 2533 พบว่า กิจกรรมอิสระในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กำหนดเป้าหมายและขอบเขตไม่จำกัด ทำให้โรงเรียนประสบปัญหาในการจัดเป็นอย่างมาก (กรมวิชาการ, 2533) และจากการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2535) พบปัญหาในการจัดกิจกรรม ของโรงเรียน ดังนี้

1. การบริหารการจัดกิจกรรมไม่ตรงตามหลักสูตร
2. กิจกรรมที่จัดยังขาดความหลากหลาย ตามความต้องการของนักเรียน
3. กิจกรรมที่จัดในคาบกิจกรรมไม่ถูกต้องตามหลักการ

นอกจากนี้ตามโครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันกิจกรรมอิสระเป็นเรื่องใหม่ที่ได้ดำเนินการในโรงเรียนร่วมพัฒนาหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นมา เป็นปีที่ 3 และโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นทั่วไปเป็นปีที่ 2 แล้ว แต่ปรากฏว่ายังไม่มีการวิจัยใดที่ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอิสระตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

เหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นของการศึกษาการจัดกิจกรรมอิสระในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา โดยศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางของแหล่งส่งเสริมสนับสนุน และแหล่งข้อมูลความรู้ในการจัดกิจกรรมอิสระ โดยเป็นที่ตั้งของกรมวิชาการ กรมสามัญศึกษาหน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา ตลอดจนสถานประกอบการ และแหล่งวิทยาการอื่น ๆ ที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมอิสระ ผลของการวิจัยจะทำให้ทราบถึงสภาพและปัญหาของการจัดกิจกรรมอิสระ และเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินการและแก้ปัญหาการจัดกิจกรรมอิสระของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตลอดจนเป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการจัดกิจกรรมอิสระได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจการจัดกิจกรรมอิสระ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ในด้านการเตรียมความพร้อม การดำเนินการจัดและการประเมินผลการจัดกิจกรรมอิสระ

2. เพื่อสำรวจปัญหาการจัดกิจกรรมอิสระ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ในด้านการเตรียมความพร้อม การดำเนินการจัดและการประเมินผลการจัดกิจกรรมอิสระ

ขอบเขตในการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ มุ่งสำรวจเฉพาะการจัดและปัญหาการจัดกิจกรรมอิสระ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ในปีการศึกษา 2535

2. ประชากร คือ โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ยกเว้น โรงเรียนอิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย และโรงเรียนสาขา ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย คือ ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหมวดกิจกรรม อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมอิสระ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร

3. ผู้วิจัยมุ่งสำรวจการจัดกิจกรรมอิสระ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1) การจัดกิจกรรมอิสระ ประกอบด้วย

- (1) การเตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรมอิสระ
 - การกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์
 - การเตรียมบุคลากร
 - การจัดงบประมาณ
 - การเตรียมสถานที่ในการจัดกิจกรรม และการจัดปัจจัยสนับสนุน
 - การจัดนักเรียน

- การประสานงานกับบุคลากรทั้งภายในและภายนอก
โรงเรียน
 - การเตรียมการประเมินผลการจัดกิจกรรมอิสระ
 - การเตรียมการนิเทศติดตามผลการจัดกิจกรรมอิสระ
- (2) การดำเนินการจัดกิจกรรมอิสระ
- การวางแผนกิจกรรม
 - การดำเนินกิจกรรม
 - การรายงานผลการประเมินตนเองของนักเรียน
 - การสนับสนุนปัจจัยด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน
 - การใช้สถานที่
 - การแสดงผลงาน
 - การนิเทศติดตามผลการจัดกิจกรรมอิสระ
- (3) การประเมินผลการจัดกิจกรรมอิสระ
- การประเมินผลการเตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรมอิสระ
 - การประเมินผลการดำเนินการจัดกิจกรรมอิสระ
- 2) ปัญหาการจัดกิจกรรมอิสระ ประกอบด้วย
- (1) ปัญหาการเตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรมอิสระ
 - (2) ปัญหาการดำเนินการจัดกิจกรรมอิสระ
 - (3) ปัญหาการประเมินผลการจัดกิจกรรมอิสระ

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแล ควบคุมการจัดกิจกรรมอิสระของโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร

หัวหน้าหมวดกิจกรรม หมายถึง ข้าราชการครูที่ทำหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมตามโครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาในโรงเรียนนั้น ๆ โดยดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าหมวดกิจกรรมโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร

ครูที่ปรึกษากิจกรรม หมายถึง ครู-อาจารย์ ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นที่ปรึกษาหรือผู้ดูแล ในการจัดกิจกรรมอิสระของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

นักเรียน หมายถึง นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร

กิจกรรมอิสระ หมายถึง กิจกรรมอิสระที่ปรากฏอยู่ในโครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเสรีภาพในการตัดสินใจเลือกและทำกิจกรรมด้วยตนเอง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผลการวิจัย จะเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหาร หัวหน้าหมวดกิจกรรม อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมอิสระและบุคลากรในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมอิสระ ในการปรับปรุงและส่งเสริมการจัดกิจกรรมอิสระในโรงเรียนมัธยมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น
2. ผลการวิจัย จะเป็นข้อมูลสำหรับกรมสามัญศึกษา กรมวิชาการ หน่วยงานในสังกัด ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนากิจกรรมอิสระให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

การนำเสนอผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเสนอข้อมูลโดยแบ่งเป็น 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึง ความเป็นมา ความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์-การวิจัย ขอบเขตการวิจัย นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย และการนำเสนอผลงานวิจัย

บทที่ 2 ทฤษฎี หลักการแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กล่าวถึง ทฤษฎี หลักการแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมอิสระ

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล กล่าวถึง การวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับในแบบสอบถาม โดยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปของตารางประกอบคำบรรยาย

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย กล่าวถึง สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะในส่วนสุดท้ายเป็นบรรณานุกรมและภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย